

2. Оптимізація депозитної політики банку відіграє важливу роль в управлінні пасивними операціями банку.

3. Одним з важливих елементів успішного функціонування банку є розробка оптимальних аспектів управління активно-пасивними операціями. Це має ключове значення для керування ризиком ліквідності і є інтегрованим підходом до управління балансом та поза балансом, що розглядається як єдине ціле. Тому всі банківські активи, зобов'язання та капітал слід розглядати комплексно як єдиний портфель.

4. Використання запропонованих методів удосконалення пасивних операцій банку дасть значний поштовх до покращення фінансової стабільності банківської системи.

Список літератури

1. Закон України „Про банки і банківську діяльність” від 7.12.2000 року, № 2121-III зі змінами та доповненнями від 08.03.2011 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=5&nreg=2121-14>.
2. Барилук І.В. Теоретико-методологічні засади вивчення сутності поняття „ресурсний потенціал банку” / І.В.Барилук // Економічний простір. – 2008. – №19. – С. 205-213.
3. Вовчак О.Д. Банківська справа: навч. посіб. / О.Д. Вовчак, Н.М. Руцишин. – Львів, „Новий світ-2000”, 2008. – 559 с.
4. Землячов С.В. Сутність, джерела формування та значення ресурсної бази комерційних банків / С.В.Землячов. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvfbi/2009_3/Magazine_03_09_st12_pp68-74.pdf.
5. Офіційний сайт Національного банку України. Основні показники діяльності банків України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/dynamics.htm#top.
6. Офіційний сайт Національного банку України. Попередні підсумки діяльності банків України на 01.04.2011 року (за даними щоденного балансу). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/Publication/bank_sup/Results/2011/01042011.htm.

Одержано 12.12.11

І.В. Смірнова, доц., канд. екон. наук, Я.В. Клименко, ст. гр. ОА 08-2

Кіровоградський національний технічний університет

Тенденції розвитку ринку платіжних карток у банківській сфері

У статті наведено переваги, які отримують банки при здійсненні діяльності на ринку платіжних карток. Досліджено сучасні світові тенденції розвитку безготівкових розрахунків із застосуванням банківських платіжних карток із чіпами. Проаналізовано діяльність вітчизняних банків на даному ринку.
платіжна картка, банк, банкомат, термінал, балансовий рахунок

Постановка проблеми та її актуальність. Безготівкові розрахунки з використанням банківських платіжних карток із чіпами завойовують широке визнання в багатьох країнах світу. Їх стрімкий розвиток, проникнення у різні суспільні сфери засвідчують доцільність, безпечність та високу ефективність новітніх технологій. Поєднання в одній банківській платіжній картці розрахункових можливостей із багатьма необхідними неплатіжними додатками постійно

доводить свої переваги і створює чимало зручностей для споживачів. Нині у світі саме банківські платіжні картки із чіпами мають найбільший рівень захисту інформації від шахрайських операцій.

У практичній площині також широко розповсюджені кредитні та зарплатні проекти з використанням карток. Клієнти банків сприймають зручності карткового сервісу в побутових ситуаціях, при закордонних поїздках, відрядженнях та ін. Можна назвати багато аргументів на користь платіжної картки. Наприклад, для використання пластикових карток існує дуже багато терміналів та відділень банків, де можна отримати свої гроші, тим паче що маленька картка набагато зручніше, ніж купа мілких купюр у гаманці, який можуть викрасти. Картка у цьому ж випадку блокується і гроші клієнта залишаються у руках банку. Дуже великий плюс платіжних карток – це їх мультивалютність. Можна сказати, що з приходом пластикових карток в Україні гривня без особливих зусиль зі сторони НБУ стала вільно конвертованою валютою. Це значно полегшило життя людині, бо тепер не потрібно звертатися в пункти обміну валют. Також дуже зручно розраховуватися в магазинах, супермаркетах, автозаправках кредитною або іншою картою.

У цьому зв'язку дослідження питання організації роботи з пластиковими картками установами банків України набуває особливого значення, що зумовлює актуальність обраної теми та доцільність проведення досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню впровадження банківських операцій з платіжними картками присвячено багато праць, зокрема цю проблему розглядали: В. Божко, О. Брегеда, Н. Внукова, Н. Ільницька, К. Кіреєва, І. Курдельчук, Г. Макаріна, В. Харченко та інші. Але у своїх працях вони недостатньо висвітлили практичні аспекти, пов'язані саме з проблемами впровадження операцій з банківськими платіжними картками у вітчизняних банках.

Метою статті є аналіз функціонування вітчизняного ринку платіжних карток, його переваг та недоліків.

Виклад основного матеріалу. Інформаційні технології створюють для мільйонів людей неймовірні умови взаємодії незалежно від відстані, часу, погоди та інших чинників. Відкритість Інтернету для спілкування і доступність інформації, що містить ця мережа, в окремих випадках потребує обмеженого доступу до особистої інформації або конфіденційної інформації торгових партнерів. Надійність обміну такою інформацією потребує управління цим процесом і постійного його вдосконалення.

Банківські установи особливо зацікавлені у збереженні інформації, яку містять чи передають через Інтернет сучасні банківські платіжні картки з метою захисту конфіденційної інформації своїх клієнтів. Тому банки приділяють велику увагу безпеці інформації, що стає доступною під час використання електронних носіїв. З іншого боку, високий рівень захищеності банківських платіжних карток використовується, зокрема, для обмеження доступу до особистої інформації держателя картки під час використання Інтернет-можливостей [3].

Згідно із Законом України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» під платіжною картою розуміють платіжний інструмент, що виконує функцію засобу ідентифікації, за допомогою якого держателем цього інструмента ініціюється переказ коштів з відповідного рахунка платника або банку, а також здійснюються інші операції, передбачені відповідним договором. За допомогою спеціальних платіжних засобів формуються документи за операціями із застосуванням спеціальних платіжних засобів або надаються інші послуги держателям спеціальних платіжних засобів [1].

Картковий бізнес характеризується розманітністю груп клієнтів: приватні особи (від пересічного громадянина до заможних клієнтів), корпоративні особи (від дрібних фірм до великих підприємств), банки-агенти тощо, які по-різному впливають на

функціонування даного ринку. Сила впливу споживачів карткових послуг визначає ступінь переваг банку на вітчизняному ринку платіжних карток: заможні приватні або великі корпоративні клієнти здійснюють значні операції за платіжними картками, що забезпечує стабільний прибуток. Банки надзвичайно зацікавлені в таких клієнтах, адже з їх переходом до іншого банку вони можуть втратити свої переваги на ринку платіжних карток.

В Україні Національна система масових електронних платежів (НСМЕП) Національного банку України, розроблена з урахуванням результатів дослідження сучасних тенденцій безготівкових розрахунків, застосовує чіпові платіжні картки, які надзвичайно надійні і цілком відповідають міжнародним стандартам. Підтвердженням цього є той факт, що за платіжними картками із чіпами впродовж 2009–2010 років не зафіксовано жодного випадку втрат від шахрайських операцій [5]. Завдяки їх високоефективній офф-лайн технології, яка не потребує оперативного зв'язку з банківським рахунком під час виконання платіжних операцій, з платіжних карток НСМЕП складніше зчитувати інформацію, а отже вони захищеніші від підробок та інших шахрайських операцій. Крім того, у вмонтованому в платіжну картку мікрокомп'ютері зберігається в електронному вигляді інформація про кошти власника, а також багато додаткової інформації: про інтегрований проїзний квиток у метро, пенсійне посвідчення, студентський квиток, інформація про страховку, бонусні програми різних магазинів і ресторанів тощо, яку за призначенням може використовувати держатель картки. Ця платіжна картка виготовлена за новітніми технологіями, що забезпечує високий рівень її захисту та унеможливорює підробку [3].

Для з'ясування тенденцій розвитку ринку платіжних карток в Україні доцільно проаналізувати сучасний рівень їх поширення. В. Харченко, начальник управління політики роздрібних платежів Генерального департаменту регулювання платіжних систем та розрахунків Національного банку України у своєму дослідженні дійшов висновку, що з кожним роком охоплення користувачів платіжними картками зростає [7] (рис. 1).

При цьому кількість банкоматів, які обслуговували платіжні картки, протягом 2010 року також збільшилася на 1 225 одиниць або на 4% (з 28 938 до 30 163 од.) (рис.2).

У 2010 році кількість встановлених банками платіжних терміналів збільшилася на 5077 од. або на 5% (зі 103 063 од. до 108 140 од.), з них кількість торговельних терміналів – на 6 034 од. і сягнула 80 544 од., а банківських — зменшилася на 957 од., до 27 596 од. (рис. 3).

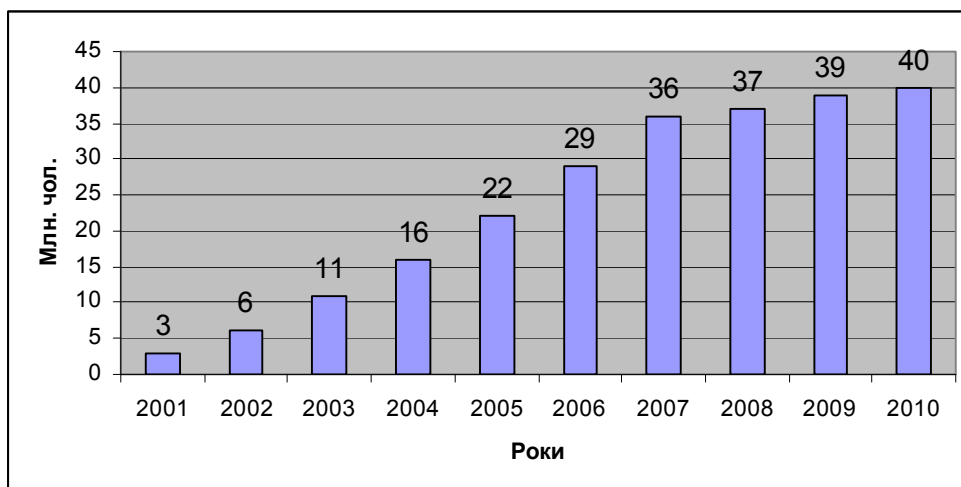

Рисунок 1 - Кількість держателів платіжних карток на території України

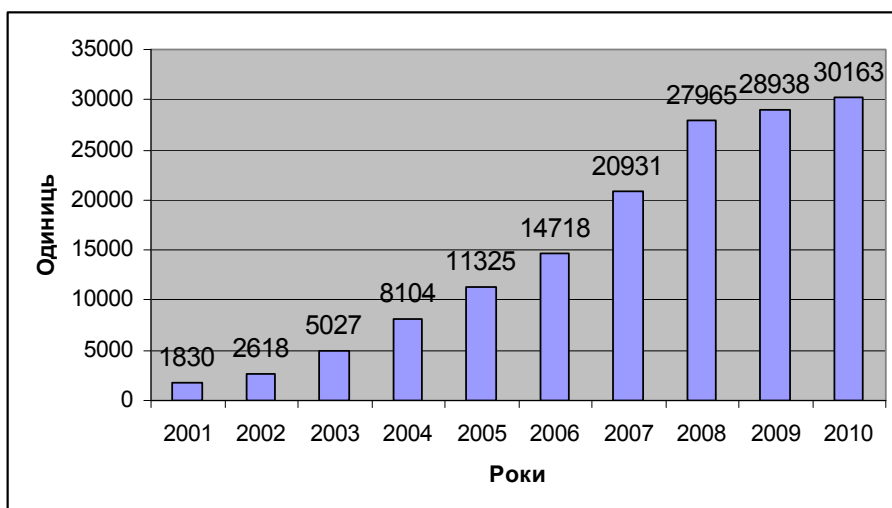

Рисунок 2 - Кількість встановлених банкоматів

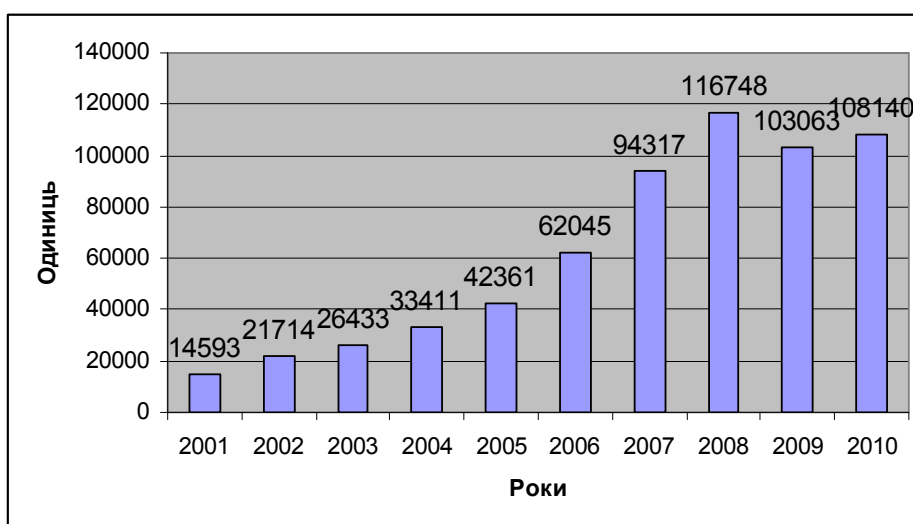

Рисунок 3 Кількість встановлених платіжних терміналів

Причина зменшення кількості банківських платіжних терміналів — закриття філій та відділень банків. Водночас окремі банки, незважаючи на кризу, активно здійснюють розрахунки з використанням банківських карт, встановлюючи термінальне обладнання в нових торговельно-сервісних підприємствах, а також займаючи нішу, яку звільнили проблемні банки.

Лідерами розвитку інфраструктури приймання платіжних карток за станом на 1 січня 2011 року були такі регіони: Київська область та м. Київ — 18,88 % від загальної кількості; Дніпропетровська область — 10,34 %; Донецька — 9,09 %; Одеська, Автономна Республіка Крим та м. Севастополь — 5,93 %, Харківська — 5,70 %. Інші області мають менше 5 % встановлених технічних засобів, що використовуються під час здійснення операцій із застосуванням платіжних карток [7].

Пожевлення розвитку інфраструктури приймання платіжних карток слід очікувати вже в 2011 та 2012 роках з наближенням чемпіонату Європи з футболу в 2012 році, насамперед у регіонах, в яких проводитимуться матчі чемпіонату та у найбільших туристичних і курортних регіонах України.

Однак, незважаючи на привабливість ринку платіжних карток, необхідно враховувати також його високі входні бар'єри, котрі зумовлюють складність входження та діяльності на ньому банків. Зокрема, такими перепонами є:

- відносно висока вартість ліцензії на здійснення карткової діяльності та складна процедура отримання;
- початкова низька конкурентна позиція порівняно з уже діючими банками за браком досвіду роботи на цьому ринку;
- потреба в значних капіталовкладеннях, пов'язаних із високим ризиком, відсутність кваліфікованого персоналу.

У цьому зв'язку стимулом до вступу нових банків на ринок платіжних карток можуть бути:

- вільні ринкові ніші;
- інновації – новий тип послуги, яка, напевне, приверне увагу клієнтів;
- підвищення репутації та популярності головного банку з виходом на ринок його виробничих підрозділів (дирекцій, філій і безбалансових відділень);
- інші переваги над діючим в цьому регіоні банками – з асортиментом та якістю послуг, розміром капіталу, технологіями тощо [6].

Проблеми розвитку карткових технологій в сучасних умовах являють собою замкнене коло. У банкірів і торговців немає мотивації до встановлення банкоматів і терміналів для карток, які поки що не здобули визнання в покупців, а це визнання виникне лише тоді, коли люди зможуть розраховуватися більш технологічними картками, оплачуючи товари та послуги, і без проблем знімати готівку в банкоматах, тому подальша діяльність банків на ринку платіжних карток буде спрямована на виявлення факторів, які сприятимуть розвитку даної ринкової ніші.

Розвиток нових технологій відкрив можливість поширення нових банківських послуг за допомогою пластикових карток та банкоматів. З 08.05.2005 р. набрала чинності постанова Правління Нацбанку України від 08.04.2005 р. № 123 «Про затвердження Правил бухгалтерського обліку операцій з використанням платіжних карток у банках України».

Бухгалтерський облік операцій з використанням платіжних карток Національної системи масових електронних платежів регулюється внутрішніми документами платіжної системи та нормами цих Правил і здійснюється на підставі первинних документів, визначених відповідними нормативно-правовими актами Нацбанку України. Банки самостійно розробляють порядок бухгалтерського обліку операцій з використанням платіжних карток з урахуванням особливостей внутрішньобанківської платіжної системи, вимог цих Правил та положень внутрішньої платіжної системи. Бухгалтерський облік операцій з використанням платіжних карток здійснюється за відповідними рахунками Плану рахунків № 280.

Банк-емітент відкриває клієнтам для обліку коштів за операціями з платіжними картками поточні рахунки за балансовими рахунками 2600, 2605, 2620, 2625, 2650, 2655 та здійснює облік коштів банків за операціями з платіжними картками за балансовим рахунком 1600 [2].

Зокрема, для зарахування коштів під час емісії платіжних карток у банку-емітенті клієнтам відкриваються карткові рахунки на балансовому рахунку 1600 «Кореспондентські рахунки інших банків» – для банків; на рахунку 2605 «Кошти на вимогу суб'єктів господарювання для здійснення операцій з використанням платіжних карток» – для юридичних осіб, які не є фінансовими установами, та фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності; на рахунку 2625 «Кошти на вимогу фізичних осіб для здійснення операцій з використанням платіжних карток» – для фізичних осіб;

на рахунку 2655 «Кошти на вимогу небанківських фінансових установ для здійснення операцій з використанням платіжних карток» – для небанківських фінансових установ.

Для обліку коштів за операціями з використанням платіжних карток банк може використовувати поточні рахунки клієнтів – балансові рахунки 2600 «Кошти на вимогу суб'єктів господарювання»; 2620 «Кошти на вимогу фізичних осіб»; 2650 «Кошти на вимогу небанківських фінансових установ».

Для обліку коштів за операціями фізичних осіб з використанням наперед оплачених платіжних карток банк відкриває картковий рахунок на балансовому рахунку 2625 «Кошти на вимогу фізичних осіб для здійснення операцій з використанням платіжних карток» для всіх емітованих ним наперед оплачених платіжних карток.

Для обліку коштів за операціями з використанням корпоративних карток бюджетних установ використовуються окремі аналітичні рахунки поточних рахунків бюджетних установ – відповідні балансові рахунки розділу 25 «Кошти бюджету та позабюджетних фондів України» [4].

Висновки. Природні процеси розвитку карткових платіжних систем, конкурентна боротьба банків за споживачів призвели до значного поширення банківських платіжних карток, кількість яких уже перевищила кількість населення України.

У подальшому можна очікувати на зростання кількості платіжних карток, а також на поступове збільшення кількості власне кредитних карт і обсягів споживчого кредитування в цій формі.

Довгострокові інтереси банків полягають у тому, щоб забезпечити доведення до загального відома населення інформації про зручність та ефективність безготівкових розрахунків, розвинути роздрібну мережу, скоротити загальні витрати на обіг готівки і сприяти підвищенню фінансової грамотності населення.

Україна має великий потенціал для ширшого застосування карткових розрахунків, але стрімкий розвиток цього бізнесу неможливий без комплексного і виваженого підходу всіх учасників ринку: банків, торговельних установ, процесингових та еквайрингових центрів, платіжних систем та держави.

Список літератури

1. Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 5 квітня 2001 р. № 2346-III (зі змін. і доп.)
2. Постанова Правління НБУ «Про затвердження Правил бухгалтерського обліку операцій з використанням платіжних карток у банках України» від 08.04.2005 N 123.
3. Необхідність створення Єдиного національного платіжного простору в Україні / К. Кіреєва // Вісник Національного банку України. - 2010. - № 9. - С. 21-25.
4. Облік операцій з використанням платіжних карток у банках України / Світлана Петрова // Вісник податкової служби України. - 2005. - № 22. - С. 47-52
5. Офіційний сайт НБУ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.
6. Перспективи розвитку індустрії банківських платіжних карток в Україні / І. І. Біломістна, З. М. Карасьова, Д. І. Борисенко // Економіка та держава. - 2011. - № 3. - С. 81-83.
7. Підсумки діяльності банків України на ринку платіжних карток у 2010 році / В. Харченко // Вісник Національного банку України. - 2011. - № 4. - С. 7-11.

И.Смирнова, Я. Клименко

Тенденции развития рынка платежных карт в банковской сфере

В статье приведены преимущества, которые получают банки при осуществлении деятельности на рынке платежных карт. Исследованы современные мировые тенденции развития безналичных расчетов с применением банковских платежных карт с чипами. Проанализирована деятельность отечественных банков на данном рынке

*I. Smirnova, Y. Klymenko***Trends of the payment card market in banking**

The article presents the benefits that banks are carrying out activities on the cards. Studied modern world trends in cashless payments using bank cards with chips. Analyzed the activities of domestic banks in this market

Одержано 12.12.11

І.В. Смірнова, доц., канд. екон. наук, С.М. Непомняща, ст. гр. ОА 08-2*Кіровоградський національний технічний університет*

Депозитні операції комерційних банків України: проблеми та перспективи розвитку

У статті наведено переваги та недоліки, які отримують банки при здійсненні депозитних операцій на банківському ринку України. Досліджено тенденції розвитку депозитних розрахунків, а також розглянуто діяльність вітчизняних банків на депозитному ринку.
банк, зобов'язання, депозит, бухгалтерські рахунки

Постановка проблеми та її актуальність. В сучасних економічних умовах проблема формування ресурсів набуває першочергового значення. На сьогодні, для успішного функціонування та розширення діяльності банківської установи недостатньо залучити кошти за нижчою ціною, а розмішувати за вищою, для цього необхідно створювати ефективну систему управління банківською діяльністю.

Для успішної діяльності комерційних банків у конкурентному середовищі неодмінно слід нарощувати обсяги активних операцій, оскільки саме завдяки їм отримується прибуток, а отже, зрештою збільшується капітал банку. Проте власних коштів банку відчутно бракує для розширення кредитних вкладень, проведення операцій на фондовому, фінансовому та валютному ринках.

Лівову частку потреби в грошових ресурсах банки покривають за рахунок залучених коштів. Традиційно найбільша частка у структурі залучених коштів припадає на депозити. Операції із залучення банком коштів на депозит є пасивними депозитними операціями. Але депозитна операція може дати банку прибуток за умови, що вона здійснена як активна, тобто операція з розміщення банком коштів на депозит. Активними є депозитні операції тільки на міжбанківському ринку. Отож депозитом вважають залучені або розміщені кошти на визначених угодою умовах повернення з виплатою (сплатою процентів) або на безпроцентній основі, які не забезпечені з боку банку будь-якою власністю чи гарантіями.

Широкий спектр ризиків банківської діяльності обумовлює необхідність в їх всебічному аналізі, систематизації, та розробці ефективного механізму їх регулювання. Виходячи з того, що найбільшу частину в банківських зобов'язаннях складають депозитні кошти, значної актуальності набуває питання формування банками стабільної ресурсної бази шляхом ефективного залучення тимчасово вільних коштів суб'єктів господарювання, фізичних осіб та інших банків на банківські депозитні